

IV ЧАКЫРЫЛЫШ ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘСЛИМ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ӘМӘКӘЙ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫНЫҢ XXV УТЫРЫШЫ

КАРАР № 40.

Әмәкәй авылы

24.02.2022 ел.

**Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районы Әмәкәй авыл
жирлегендә халык алдында тыңлаулар, жәмәгать тыңлаулары үткөрү тәртібе
турындагы нигезләмәне раслау хакында**

Кешенең уңай тормыш шартларына хокукларын үтәү, жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегендә яшәүчеләр белән фикер алышу максатларында, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлеге Уставы нигезендә, Мәслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлеге Советы **КАРАР БИРДЕ:**

1. Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегендә гавами тыңлауларны, жәмәгать фикер алышуларын оештыру һәм уздыру тәртібе турында нигезләмәне расларга.

2. Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлеге Советының түбәндәге карарлары үз көчен югалткан дип танырга:

1) «Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру Тәртібе турында» 2017 елның 3 июлендәге 23 номерлы карары;

2) «Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру Тәртібе турында» 2012 елның 3 июль 33 номерлы карары.

3. Әлеге карарны «Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында» (pravo.tatarstan.ru) һәм Мәслим муниципаль районы сайтында (<http://www.muslimovo.tatarstan.ru>.) урнаштырырга.

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемә алам.

5. Әлеге карар рәсми басылып чыкканнан соң үз көченә керә.

Жирлек башлыгы:

И.И. Шакиржанова

И.И.Шакиржанова.

Мөслим муниципаль районы
Әмәкәй авыл җирлеге Советының
2022 елның «24» феврал
40 номерлы карарына кушымта

Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлегендә гавами тыңлаулар, иҗтимагый фикер алышулар оештыру һәм уздыру тәртибе турында нигезләмә

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының Әмәкәй авыл җирлегендә (алга таба – Нигезләмә) гавами тыңлауларны, җәмәгать фикер алышуларын оештыру һәм уздыру тәртибе турында әлеге Нигезләмә Россия Федерациясе Конституциясе, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлеге Уставы нигезендә эшләнгән.

1 бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 Статья 1. Төп төшенчәләр

Әлеге Нигезләмәдә түбәндәге төп төшенчәләр кулланыла:

гавами тыңлаулар – Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлегендә яшәүчеләрнең (алга таба текст буенча – авыл җирлеге) Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлегендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча муниципаль хокукый актлар проектларын гавами фикер алышу юлы белән җирле үзидарә органнары тарафыннан карарлар кабул итү процессында катнашу, шулай ук федераль законнарда, әлеге Нигезләмәдә билгеләнгән мәсьәләләр буенча фикер алышу формасы;

инициатив төркем – гавами тыңлауларда катнашу хокукына ия Россия Федерациясе гражданны яисә гражданны Төркеме;

җәмәгатьчелек вәкиле – физик зат, шул исәптән гавами тыңлауларда катнашучы карала торган мәсьәлә турында фикер алышуда катнашырга хокуклы юридик затлар, берләшмәләр вәкилләре. Җәмәгатьчелек вәкилләренә хезмәт вазыйфалары нигезендә җирле үзидарә яки дәүләт хакимияте органнарын тәкъдим итүче яисә алар эшчәнлегендә катнашучы, түләүле шартнамә нигезендә халык алдында тыңлауларга чыгарылган мәсьәләләр буенча карарлар кабул итүче затлар керми; гавами тыңлауларда катнашучылар-җирле үзидарә органнары һәм аларның вәкилләре, җәмәгатьчелек вәкилләре, гавами тыңлаулар экспертлары;

чыгыш ясарга хокукы булган гавами тыңлауларда катнашучылар-җирле үзидарә органнары һәм аларның вәкилләре, җәмәгатьчелек вәкилләре, әлеге Нигезләмәнең 6 статьясында билгеләнгән срокта оештыру комитетына гавами тыңлаулар мәсьәләләре буенча чыгыш ясауга үзләренәң гаризаларын тапшырган затлар;

оештыру комитеты – Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затларыннан, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлеге Советы депутатларыннан, җәмәгатьчелек вәкилләренән һәм инициативалы төркемнәрдән паритет башлангычларда тупланган гавами тыңлауларны эзерләү һәм үткөрү буенча оештыру гамәлләрен гамәлгә ашыручы коллегиаль орган;

гавами тыңлаулар эксперты – гавами тыңлаулар мәсьәләләре буенча махсус белемгә ия һәм бу статуста вәкаләтле орган тарафыннан билгеләнгән зат. Эксперт халык алдында тыңлаулар мәсьәләләре буенча сораулар һәм тәкъдимнәренә язмача тапшыра һәм, аларны аргументацияләү өчен фикер алышуларда катнаша.

Статья 2. Халык тыңлауларын үткөрү максатлары

Гавами тыңлаулар түбөндөгө максатларда үткөрөлө:

мәжбүри тәртиптө, авыл халкы катнашында, халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегенең жирле әһәмияттөгө мәсьәлөләре буенча муниципаль хокукый актлар проектларын тикшерү;

гавами тыңлауларга чыгарылган мәсьәлөләр буенча жәмәгатьчелек фикерен ачыклау һәм исәпкә алу.

Гавами тыңлаулар нәтижәләрен әзерләү, үткөрү һәм билгеләү экспертларның ачыклығы, хәбәрдарлыгы, ихтыярлылыгы, бәйсезлеге принциплары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Статья 3. Халык тыңлауларына чыгарыла торган сораулар

1. Гавами тыңлаулар жирле әһәмияттөгө мәсьәлөләр буенча үткөрөлө. Халык тыңлауларының нәтижәсе жирле үзидарә органнары өчен тәкъдим итү характерына ия.

2. Гавами тыңлауларга мәжбүри рәвештә чыгарыла:

1) Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегенә уставы проекты – (алга таба – Устав), шулай ук Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегенә Советының карар проекты, Уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Уставны әлегә норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Татарстан Республикасы конституциясе (уставы) яисә законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау рәвешендә үзгәрешләр кертү очракларынан тыш;

2) жирле бюджет проекты һәм аның үтөлеше турында хисап;

3) Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегенә социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;

4) Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегенә үзгәртеп кору турындагы сораулар, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегенә үзгәртеп кору өчен, тавыш бирү юлы белән яисә жыеннарда белдерелгән Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегенә халкының ризалыгын алу таләп ителгән очрактардан тыш;

5) территорияләренә төзекләндерү кагыйдәләре проекты, төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проект.

6) федераль законнарда билгеләнгән башка мәсьәлөләр.

3. Жәмәгать фикер алышуларына, «Россия Федерациясендә жәмәгать контроле нигезләре турында» 2014 елның 21 июлендәге 212-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләрен исәпкә алып, әлегә Нигезләмә нигезендә әйләнә-тирә мохитне саклау, муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу мәсьәлөләре, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән очрактарда мәжбүри тәртиптә чыгарыла.

4. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә килешүләр төзү юлы белән, жирле үзидарә органнарының тапшырылган вәкаләтләре мәсьәлөләре буенча Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән башка мәсьәлөләр буенча

гавами тыңлауларга, ижтимагый фикер алышуга башка сораулар чыгарылырга мөмкин

5. Бер үк вакытта гавами тыңлаулар, берничә мәсьәлә буенча ижтимагый фикер алышулар әгәр бу һәр мәсьәлә буенча һәрьяклап фикер алышуга комачауламаса уздыру рөхсәт ителә.

6. Гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру, әгәр Россия Федерациясе законнарында башкача билгеләнмәгән булса, жирле бюджет акчалары исәбеннән финанслана..

Статья 4. Халык тыңлаулары инициаторлары

Гавами тыңлаулар Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл халкы, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлеге Советы (алга таба – Совет), Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлеге башлыгы (алга таба – башлык) яисә авыл жирлеге башкарма комитеты житәкчесе инициативасы белән үткәрелә.

Халык алдында тыңлаулар үткөрү буенча Халык инициативасы 18 яшькә житкән, 10 кешедән дә ким булмаган гражданныр төркемнән чыгып эш итәргә мөмкин.

2 БҮЛЕК. ХАЛЫК ТЫҢЛАУЛАРЫН БИЛГЕЛӘУ

Статья 5. Халык тыңлауларын билгеләү

1. Халык яки авыл жирлеге Советы инициативасы белән үткәрелә торган гавами тыңлаулар авыл жирлеге Советы карары белән билгеләнә.

Жирлек башлыгы яки башкарма комитеты житәкчесе инициативасы белән үткәрелә торган гавами тыңлаулар Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлеге башлыгы тарафыннан билгеләнә.

Гавами тыңлаулар Россия Федерациясе законнары белән жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертелгән мәсьәләләр буенча үткәрелә.

2. Халык алдында тыңлаулар уздыру һәм инициативаны хуплап халыкның имзаларын жыю турында халык инициативасын күрсәтү өчен кимендә 10 кеше санында инициатив төркем төзелә.

2.1. Инициатив төркем авыл жирлеге Советына тәкъдим итә:

- гавами тыңлаулар мәсьәләсен күрсәтеп, гавами тыңлаулар билгеләү турында гариза һәм аларны үткөрүнең кирәклеген нигезләү, 1 нче кушымта нигезендә, гражданнырның инициатив төркеме вәкаләтле вәкиле тарафыннан имзаланган гариза;

- муниципаль хокукый акт проекты (аны гавами тыңлауларда карауга кертелгән очракта);

- муниципаль хокукый акты кабул итү зарурлыгы нигезләмәсен үз эченә алган аңлатма язуы, аның максатлары һәм төп нигезләмәләре (гавами тыңлауларда карауга кертелгән очракта);

- финанс-икътисадый нигезләү (гамәлгә ашыру өстәмә матди һәм башка чыгымнар таләп итә торган муниципаль хокукый акты гавами тыңлауларда карауга керткән очракта);

- 2 нче кушымта нигезендә гражданнырның инициатив төркеме исемлеге;

- инициативалы төркем төзү турында карар кабул ителгән жыелыш беркетмәсе;

- инициатив төркемнең вәкаләтле вәкиле тарафыннан имзаланган, инициатив төркем тарафыннан тапшырылган документлар исемлеген үз эченә алган, битләр саны, шулай ук муниципаль хокукый акт проектының нотыкчысы күрсәтелгән (муниципаль хокукый акт проекты гавами тыңлауларда карауга керткән очракта) озату хаты.

төркем тарафыннан документларны кабат кертү өчен киртә түгел.

2.7. Халык алдында тыңлаулар билгеләү турындагы мәсьәлә авыл җирлеге Советы тарафыннан өлеге Нигезләмә нигезендә карала.

2.8. Халык алдында тыңлаулар билгеләү турында гариза кире кагылган очракта, авыл җирлеге Советы эш көннәрендә исәпләнә торган 5 көнлек срокта гражданның инициатив төркеме вәкиле адресына язмача дәлилләнгән хәбәрнамә җибәрә.

3. Халык алдында тыңлауларны билгеләгән Совет, башлык, тыңлауларны үткөрү мәсьәләсе, сроклары, вакыты һәм урыны, оештыру комитеты составы, тәкъдимнәрне исәпкә алу һәм муниципаль хокукый акт проекты турында фикер алышуда гражданның катнашу тәртибе турында гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль актлар кабул итә.

Гавами тыңлауларны үткөрү датасы, әгәр федераль законнарда, Уставта һәм өлеге Нигезләмәдә башкача билгеләнмәгән булса, гавами тыңлаулар билгеләү турында муниципаль хокукый акт кабул ителгән көннән 20 көн эчендә билгеләнә.

Статья 6. Халык алдында тыңлаулар турында мәгълүмат бирү

1. Муниципаль берәмлек халкына мәгълүмат бирү – Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлеге башкарма комитеты тарафыннан гавами тыңлауларны билгеләү турында, әгәр федераль законнарда, Уставта башкасы каралмаган булса, календарь көннәрендә исәпләнгән гавами тыңлаулар үткөрү көненә кадәр, 7 көн эчендә, Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлегенең рәсми сайтында һәм мәгълүмат стендында муниципаль хокукый актың кушымталы проекты белән гавами тыңлаулар билгеләү турында (аны карау гавами тыңлауларга кертелгән очракта) бастырып чыгару юлы белән башкарыла.

1.1 Гавами тыңлауларның нәтиҗәләре Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлегенең мәгълүмати стендында һәм рәсми сайтында басыла.

3 БҮЛЕК. ХАЛЫК ТЫҢЛАУЛАРЫН ӨЗЕРЛӘУ ҺӘМ ҮТКӘРҮ

Статья 7. Халык тыңлауларын әзерләү һәм үткөрү

1. Гавами тыңлаулар билгеләү турында карар кабул иткән җирле үзидарә органы Совет депутатлары, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл җирлеге башкарма комитеты хезмәткәрләре, иҗтимагый оешмалар вәкилләре, гражданның инициатив төркеме (әгәр халык тыңлауларын үткөрү инициаторы булып гражданның инициатив төркеме чыгыш ясага) арасынан 3 кешедән торган оештыру комитетын тәзи. Оештыру комитеты формалашканнан соң 3 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә торган беренче утырышта үз составынан рәисне, рәис урынбасарын һәм секретарен сайлай. Оештыру комитеты утырышта аның әгъзаларының яртысынан артыгы булганда карар кабул итәргә хокукы.

Оештыру комитеты тыңлаулар уздырыла торган бинага тыңлауларда катнашырга теләүчеләргә тоткарлыксыз керүне тәэмин итәргә тиеш.

Гавами тыңлаулар узган көнне оештыру комитеты гавами тыңлауларда катнашучыларны төркөүне оештыра.

2. Гавами тыңлауларда оештыру комитеты рәисе рәислек итә. Рәислек итүче гавами тыңлауларны ача, гавами тыңлау мәсьәләсен (мәсьәләләрен), тыңлауларны үткөрү тәртибе буенча тәкъдимнәрне игълан итә, үзен, секретарен һәм экспертларын таныштыра, тыңлауларны үткөрү инициаторларын күрсәтә. Оештыру комитеты секретаре гавами тыңлаулар беркетмәсен алып бара.

3. Вәкаләтле вәкил фикер алышу үткәрелә торган мәсьәләне игълан итә һәм гавами тыңлаулар уздыру инициаторлары тарафыннан вәкаләтле затка, экспертларга, шулай ук чыгыш ясарга хокукы булган гавами тыңлауларда катнашучыларга сүз бирә. Чыгышларның чираты рәислек итүче тарафыннан

Гариза һәм беркетмәгә рәислек итүче (гражданның инициатив төркеме вәкиле) һәм инициатив төркем җыелышы секретаре тарафыннан имзаланырга тиеш.

2.2. Әгәр дә авыл җирлеге Советына бер үк вакытта әлеге статьяның 2.1 пунктчасында билгеләнгән барлык документлар тапшырылган булса, гариза тапшырылган дип санала.

2.3. Советка гариза һәм аңа теркәлә торган документлар кәргән көннән башлап 30 көн эчендә гавами тыңлаулар уздыру инициативасын хуплаучы халыкның имзалары – әлеге Нигезләмәнең 3 нче кушымтасы формасы нигезендә, 18 яшькә җиткән Әмәкәй авыл җирлеге халкының кимендә 100 имзасы җыелырга һәм тапшырылырга тиеш.

Имзалар гавами тыңлаулар уздыру турындагы инициативаны күрсәтү турындагы гариза биргән көннең иртәгесеннән җыелырга мөмкин. Имза кәгазенә кулдан язылмаган яисә карандаш белән язылган белешмәләр кертү рәхсәт ителми. Гражданның турында тиешле белешмәләрдә һәм аларны язылу кәгазенә һәм таныклык язуына кертү даталарында төзәтмәләр гражданның һәм имза җыючылар тарафыннан сөйләшәнгән булырга тиеш.

2.4. Совет эш төркемен төзи һәм имзалар кәгазьләрен тапшырган көннән алып 10 көн эчендә тапшырылган белешмәләргә тикшерә.

Имзалар кәгазьләрендәге имзаларны һәм белешмәләргә тикшерү нәтижеләре буенча имза гамәлгә яраклы яисә яраксыз дип танылырга мөмкин. Әлеге Нигезләмә нигезендә аның гамәлгә яраксызлыгы билгеләнмәгән булса, имза яраклы була.

Имзалар җыю һәм (яки) имза куелган кәгазьнә рәсмиләштерү тәртибен бозып җыелган имзалар дәрәс түгел дип таныла:

- 1) имзалар җыю чорыннан тыш җыелган имзалар;
- 2) 18 яшькә җитмәгән Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының Әмәкәй авыл җирлегендә яшәүчеләргә имзалары;
- 3) имза кәгазенә үз имзасын үз кулы белән кертү датасын күрсәтмичә гражданның имзалары;
- 4) имзалар кәгазенә кулдан язылмыйча яисә карандаш белән кертелгән белешмәләр;
- 5) гражданның турында аларга туры килә торган белешмәләрдә һәм имза кәгазенә кертү даталарында төзәтүләр булган имзалар, әгәр бу төзәтүләр гражданның, имзалар җыючылар тарафыннан махсус килештерелмәгән булса;
- 6) рәвешә әлеге Нигезләмәгә 3 нче кушымта таләпләренә туры килми торган имзалар кәгазендәге барлык имзалар.

Тикшерү нәтижеләре имза кәгазьләрен тикшерү беркетмәсә белән рәсмиләштерелә (4 нче кушымта).

2.5. Авыл җирлеге Советының чираттагы утырышында, имза битләре кәргән көннән 15 көн эчендә, халык алдында тыңлаулар билгеләү яки халык алдында тыңлаулар билгеләү турындагы гаризаны кире кагу турында карар кабул ителә:

- 1) гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәләләр, әлеге Нигезләмәнең 3 статьясында каралган очраклардан тыш, җирле үзидарә органнары компетенциясенә кермәсә;
- 2) тәкъдим ителгән гамәлдәге имзалар саны халыкның гавами тыңлаулар уздыру турындагы инициативасын алга этәрү өчен җитәрлек булмаса;
- 3) инициативаны тәкъдим итү тәртибе үтәлмәсә;
- 4) карауга тәкъдим ителә торган муниципаль норматив хокукый акт проекты Россия Федерациясә Конституциясә нигезләмәләренә, федераль конституциячел законнарга, федераль законнарга, башка норматив хокукый актларга туры килмәсә;
- 5) шундый ук мәсьәлә чыгарылган гавами тыңлауларны үткәру датасыннан бер елдан да кимрәк вакыт узмаса.

2.6. Баш тарткан җитешсезлекләргә бетерү шарты белән, гавами тыңлаулар билгеләү турындагы гаризаны кире кагу, гавами тыңлаулар билгеләү өчен инициатив

принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, гавами тыңлауларда карала.

2. Уставка үзгәрешләре һәм өстәмәләр керту турында Совет карары проекты һәм устав проекты Советның аны кабул итү турындагы мәсьәләгә карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш. Бер үк вакытта күрсәтелгән проект буенча тәкъдимнәргә исәпкә алу тәртибе, гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибе, шулай ук проект буенча гавами тыңлаулар билгеләү турында Совет карары бастырыла.

Уставка үзгәрешләре һәм өстәмәләр керту турында Совет карары проекты буенча тәкъдимнәргә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү), шулай ук уставка Уставны әлегә норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл яңадан күрсәтү формасына үзгәрешләре кертелгән очракта, гражданның аның фикер алышында катнашу тәртибе таләп ителми.

3. Устав проекты яки Советның Уставка үзгәрешләре һәм өстәмәләр керту турында карары проекты буенча гавами тыңлаулар уставта билгеләнгән срокларда, әмма күрсәтелгән проектлар басылып чыкканнан соң 7 көннән дә иртәрәк үткәрелми.

4. Устав проекты яисә Уставка үзгәрешләре һәм өстәмәләр керту турында Совет карары проекты буенча гавами тыңлаулар уздыру буенча вәкаләтле орган булып оештыру комитеты тора.

Статья 9. Жирле бюджет проекты һәм аның үтәләше турындагы хисапны гавами тыңлауларда карау үзенчәлекләре

1. Жирлекнең жирле бюджеты проекты һәм аның үтәләше турындагы еллык хисап, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, башка федераль законнар, Устав, Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районының Әмәкәй авыл жирлегендә бюджет процессы турындагы Нигезләмә белән каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып, гавами тыңлауларда карала.

2. Жирле бюджет проекты һәм жирле бюджет үтәләше турындагы хисап буенча гавами тыңлаулар үткөрүгә гәмәлгә ашыручы орган булып Совет тора.

Бюджет проекты һәм аның үтәләше турындагы хисап буенча гавами тыңлаулар Совет тарафыннан билгеләнә.

3. Жирлекнең жирле бюджеты проекты, аның үтәләше турындагы хисап буенча гавами тыңлаулар билгеләү турындагы карар кабул ителгәннән соң 10 көн эчендә бастырылырга тиеш.

4. Жирле бюджет проекты, жирле бюджет үтәләше турындагы хисап буенча гавами тыңлаулар жирле бюджет проекты (жирле бюджет үтәләше турындагы хисап) басылып чыкканнан соң 7 календарь көннән дә иртәрәк үткәрелми.

Статья 10. Татарстан Республикасы Мәслим муниципаль районы Әмәкәй авыл жирлегендә социаль-икътисады үсешә стратегиясе проекты гавами тыңлауларда карау үзенчәлекләре

Муниципаль берәмлекнең социаль-икътисады үсешә стратегиясе проектларына кагылышлы сораулар «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда, «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июндәгә 172-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып гавами тыңлауларга чыгарыла.

Статья 11. Муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәләгә

билгеләнә.

4. Тыңлауларда катнашучылар, шул исәптән экспертлар да, үз тәкъдимнәрен төшерергә һәм (яисә) гавами тыңлауларда башка катнашучылар күрсәткән тәкъдимнәргә кушылырга хокуклы.

Фикер алышу йомгаклары буенча гавами тыңлауларга чыгарылган жирле әһәмияттәге мәсьәләне (мәсьәләләрне) хәл итү буенча тәкъдимнәрнең бердәм исемлеге төзелә, моңа гавами тыңлауларда катнашучылар төшереп калдырган тәкъдимнәр керми.

5. Йомгаклау документын төзегәннән соң рәислек итүче тәкъдимнәр белән жирле әһәмияттәге мәсьәләне (мәсьәләләрне) хәл итүнең йомгаклау вариантын тавышка куя. Гавами тыңлаулардагы карарлар гавами тавыш бирү юлы белән тыңлауларда катнашучылар саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә. Тыңлауларда катнашкан һәр кеше бер тавышка ия, ул жирле әһәмияттәге мәсьәләне хәл иткән өчен тавыш бирә, аңа каршы була яки тавыш бирүдән тыела. Тавыш бирү нәтижеләре беркетмәгә кертелә (5 нче кушымта). Беркетмәгә гавами тыңлауларның рәисе һәм сәркатибе тарафыннан имзалана.

6. Гавами тыңлаулар беркетмәсе нигезендә, гавами тыңлаулар уздырган көннән алып эш көннәрендә исәпләнә торган 3 көн эчендә гавами тыңлаулар нәтижеләре турында йомгаклау төзелә (6 нчы кушымта), анда түбәндәгеләр күрсәтелә:

- 1) гавами тыңлауларга чыгарыла торган сорау (сорулар);
- 2) гавами тыңлаулар уздыру инициаторы;
- 3) гавами тыңлауларны билгеләү турында хокукый акт датасы, номеры һәм исеме, шулай ук аны бастырып чыгару (халыкка житкерү) датасы;
- 4) гавами тыңлаулар уздыру датасы, вакыты һәм урыны;
- 5) гавами тыңлаулар уздырган оештыру комитеты;
- 6) гавами тыңлауларда катнашучылар, шул исәптән чыгышка хокук алган затлар турында мәгълүмат;

7) гавами тыңлауларга чыгарылган жирле әһәмияттәге мәсьәләне (мәсьәләләрне) хәл итү буенча тәкъдимнәрнең һәм тәкъдимнәрнең бердәм исемлеге, моңа гавами тыңлауларда катнашучылар төшереп калдырган тәкъдимнәр керми;

- 8) жирле әһәмияттәге мәсьәләне хәл итүнең йомгаклау варианты;
- 9) гавами тыңлауларда катнашучыларның тавыш бирү нәтижеләре.

8. Гавами тыңлаулар нәтижеләре турындагы бәяләмәгә утырыш рәисе һәм секретаре имза сала һәм гавами тыңлаулар узган көннән алып эш көннәрендә исәпләнә торган 5 көн эчендә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

9. Гавами тыңлаулар нәтижеләре турында бәяләмә гавами тыңлауларга чыгарылган мәсьәләләр буенча карар кабул итү өчен җаваплы жирле үзидарә органы тарафыннан мәҗбүри каралырга тиеш. Карау нәтижеләре мәҗбүри тәртиптә гавами тыңлаулар инициаторларына, жирле үзидарәнең вәкаләтле органы тарафыннан гавами тыңлаулар нәтижеләре турында бәяләмәне караган көннән алып, 5 эш көнендә исәпләнә торган срокта бастырып чыгару (халыкка житкерү) юлы белән муниципаль берәмлек халкына кадәр житкерелә.

10. Гавами тыңлаулар нәтижеләре турында бәяләмә, Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, тәкъдим итү характерына ия.

Глава 4. ЖӘМӘГАТЬ ТЫҢЛАУЛАРЫН, ИЖТИМАГЫЙ ФИКЕР АЛЫШУЛАРНЫ ОЕШТЫРУ ҺӘМ УЗДЫРУ ҮЗЕНЧӘЛЕКЛӘРЕ

**Статья 8. Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы Әмәкәй авыл
жирлеге Уставы (алга таба – Устав) проектын һәм Уставка үзгәрешләр кертү
турында Совет карары проектын гавами тыңлауларда карау үзенчәлекләре**

1. Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Совет карары проекты һәм устав проекты «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми

хужалык һәм экология экспертизасы объекты булган башка эшчәнлекнең йогынтысын бәяләү булып тора.

4. Жәмәгать фикер алышулары инициаторы тарафыннан жирлек Советы рәисе исеменә, билгеләнгән эшчәнлекнең гомуми тасвирламасын үз эченә алган документация кушымтасы белән, фикер алышу объектының фаразлана торган датасы, ижтимагый фикер алышулар үткөрү вакыты һәм урыны белән язма рәвештә гариза жиберелә.

5. Жирлек Советы рәисе жәмәгать фикер алышуларына чыгарылучы мәсьәләне әзерләү өчен җаваплы вазыйфаи затларны билгели.

6. Җаваплы вазыйфаи затлар ижтимагый фикер алышулар инициаторы тарафыннан тәкъдим ителгән материалларны 10 көн эчендә экология экспертизасы турында Россия Федерациясе законнары таләпләренә туры килүгә тикшереләр. Материаллар составы законнар таләпләренә туры килмәгән очракта, ижтимагый фикер алышу инициаторына ачыкланган хокук бозуларны 30 көн эчендә бетерү кирәклегенә турында хәбәр ителә. Әлеге күрсәтмәне ике ай дәвамында үтәмәү Материалларны фикер алышуларны оештырмыйча гына ижтимагый фикер алышулар инициаторына кире кайтаруга китерә.

7. Тапшырылган материалларның закон таләпләренә туры килүен билгеләгәннән соң, җаваплы вазыйфаи затлар жирлек Советына документлар жибереләр, ул ижтимагый фикер алышуларны үткөрү датасы һәм урыны турында карар кабул итә.

8. Ижтимагый фикер алышулар аның янында яки территориясендә эшчәнлекне тормышка ашыру планлаштырылган торак пункт территориясендә үткөрелә.

9. Әйләнә-тирә мохиткә йогынтыны бәяләү буенча материалларның алдан вариантыннан файдалану сроклары һәм урыны турында, ижтимагый фикер алышулар уздыру датасы һәм урыны турында мәгълүмат әлеге статьяның 10 пунктында күрсәтелгән массакуләм мәгълүмат чараларында, ижтимагый фикер алышулар уздыру тәмамланганчы 30 көннән дө соңга калмыйча бастырып чыгарыла.

Заказ бирүче шулай ук аның мәнфәгатьләре турыдан-туры яки читләтеп күрсәтелгән эшчәнлек гамәлгә ашырылган очракта кагылырга мөмкин булган кызыксынучы жәмәгатьчелеккә һәм күрсәтелгән массакуләм мәгълүмат чараларына керә алмый торган әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләү процессында башка катнашучыларга әлеге мәгълүматны хәбәр итә.

Әйләнә-тирә мохиткә йогынтыны бәяләү материалларыннан файдалану заказчы тарафыннан билгеләнгән эшчәнлекне тормышка ашыру турында карар кабул ителгәннән соң барлык срок эчендә тәэмин ителә.

10. Әлеге сорау өчен җаваплы авыл жирлегенә Советы аппараты белгечләре тарафыннан жәмәгатьчелек фикер алышулары үткөрү турында карар кабул ителгәннән соң 5 көн эчендә, ижтимагый фикер алышуларның инициаторы катнашында, мәгълүмат бастыруга жиберелә. Әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләүдә катнашучыларга хәбәр итү, алдан бәяләү һәм әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләүне үткөрүгә техник бирем төзү этабында жәмәгатьчелеккә һәм башка катнашучыларга хәбәр итү заказчы тарафыннан башкарыла. Мәгълүмат кыскача гына федераль башкарма хакимият органнарының рәсми басмаларында (федераль дәрәжәдәге экспертиза объектлары өчен), Татарстан Республикасы органнарының рәсми басмаларында һәм территориясендә дөүләт экологик экспертиза объектн тормышка ашыру, шулай ук территориясендә хужалык һәм башка эшчәнлек әйләнә-тирәлеккә йогынты ясарга мөмкин булган территорияләрендә Мөслим муниципаль районы муниципаль берәмлегенә жирле үзидарә органнарының рәсми мәгълүматларының рәсми басмаларында бастырып чыгарыла.

Мәгълүмат үз эченә алырга тиеш:

билгеләнгән эшчәнлекнең исеме, максатлары һәм урыны турында;
заказ бирүченең яки аның вәкиленең атамасы һәм адресы турында;

гавами тыңлауларда карау үзенчөлөклөрө

1. Муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәлә буенча гавами тыңлаулар, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясында каралган очрактарда (күрсәтелгән Федераль законның 13 статьясындагы 5 өлөшкә тыш) үткөрөлө.

2. Муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәлә буенча гавами тыңлаулар уздыру буенча вәкаләтле орган-оештыру комитеты.

Статья 12. Муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары проектлары буенча жәмәгать фикер алышуларында, гавами тыңлауларда мәсьәлөләрне карау үзенчөлөклөрө

1. Генераль планнар, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияне межаллау проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, жир кишәрлеген яки капитал төзелеш объекттын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары, рөхсәт ителгән төзелеш, реконструкция объектларын рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыннан читләштерүгә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары кебек мәсьәлөләр, капитал төзелеш объектларын үзгәртеп кору проектларына, жир участкаларын һәм капитал төзелеш объектларын рөхсәт ителгән файдалануның бер төрөн үзгәртү мәсьәлөләренә кагылышлы мәсьәлөләр, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренә расланмаган булмаганда, шулай ук, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексы һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон белән билгеләнгән нигезләмәләрне исәпкә алып, жәмәгать тыңлауларына, жәмәгать фикер алышуларына чыгарылырга мөмкин.

2. Жирлекләрне территориаль планлаштыру документлары проектлары буенча ижтимагый фикер алышуларны, гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру үзенчөлөклөрө Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексының 5.1 ст., 28 ст. билгеләнгән.

Статья 13. Муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары проектлары буенча жәмәгать фикер алышуларында, гавами тыңлауларда мәсьәлөләрне карау үзенчөлөклөрө

1. Ижтимагый фикер алышуларның карау предметы муниципаль берәмлек территориясендә әйләнә-тирә мохиткә билгеле бер эшчәнлектән мөмкин булган йогынтыны бәяләү булып тора.

2. Ижтимагый фикер алышуларның инициаторы түбәндәгеләр:

- заказчы – билгеләнгән эшчәнлек буенча документлар әзерләү өчен әлеге эшчәнлек төрөнә карата куела торган норматив таләпләр нигезендә җавап бирүче һәм экспертизага билгеләнгән эшчәнлек буенча документация бирүче юридик яисә физик зат (гражданныр төркеме);

- әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләү эшләрен башкаручы – әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләүне үткөрүне гамәлгә ашыручы юридик яки физик зат (заказчы әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауны бәяләү буенча эшләр башкару хокукын биргән заказчы яки физик (юридик) зат);

- әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге эшчәнлекне (социаль-мәдәни традицияләренә, тарихи ядкарларынә һ.б. саклап калуны) үз уставы нигезендә гамәлгә ашыручы теләсә кайсы ижтимагый берләшмә (оешма) һәм муниципаль берәмлек территориясенә кагыла торган аның эшчәнлегенә территориаль өлкәсе.

3. Ижтимагый фикер алышулар темасы әйләнә-тирә мохиткә планлаштырылган

әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләүне үткәрүнең яқынча сроклары турында;
жәмәгатьчелек фикер алышуын оештыру өчен җаваплы орган турында;
- иҗтимагый фикер алышуның күз алдында тотылган формасы, шулай ук
искәrmәләр һәм тәкъдимнәр бирү формасы;
әйләнә-тирәлеккә йогынтыны бәяләү буенча техник биремнең сроклары һәм
урыны турында;
- башка мәғлүмат.

11. Авыл җирлеге Советы хезмәткәрләре, жәмәгатьчелек фикер алышуларын
уздыру өчен җаваплы хезмәткәрләре, мәғлүмат басылганнан соң 30 көн эчендә
жәмәгатьчелектән искәrmәләр һәм тәкъдимнәр кабул ителәр һәм
документлаштыралар. Әлеге искәrmәләр һәм тәкъдимнәр иҗтимагый фикер
алышулар барышында укылып, беркетмәгә кертелә.

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибе турындагы нигезләмәгә I нче кушымта

ГАВАМИ ТЫҢЛАУЛАР БИЛГЕЛӘУ ТУРЫНДА ГАРИЗА

_____ кешедән торган инициатив төркем Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ авыл жирлегендә халкы инициативасы белән түбәндәге мәсьәлә буенча халык алдында гавами тыңлаулар үткәргә тәкъдим итә:

Гавами тыңлаулар уздыру кирәклеген нигезләү:

Кушымта (фактта тәкъдим ителгән документлар күрсәтелә):

- 1) муниципаль хокукый акт проекты (кертелгән очракта);
- 2) аңлатма язуы;
- 3) финанс-икътисадый нигезләү (гамәлгә ашыру өстәмә матди һәм башка чыгымнар таләп итәчәк муниципаль хокукый акт кертелгән очракта);
- 4) гражданнарның инициатив төркеме исемлеге;
- 5) гражданнарның инициатив төркемен төзү турында карар кабул ителгән жылыш беркетмәсе;
- 6) озату хаты.

Гражданнарның инициатив төркеменә вәкаләтле вәкиле _____

(имза) (Ф.И.А.и.)

Гражданнарның инициатив төркеме секретаре _____

(имза) (Ф.И.А.и.)

Татарстан Республикасы Мөслим
муниципаль районы _____
авыл жирлегендә гавами
тынлауларны оештыру һәм үткәру тәртибе
турындагы нигезләмәгә 2 нче кушымта

ИНИЦИАТИВ ТӨРКЕМ ӘГЪЗАЛАРЫ ИСЕМЛЕГЕ

N т/б	Фамилиясе, исеме, атасының исеме һәм туган елы (18 яшендә-туу көне һәм ае)	Яшәу урыны адресы	Шәхесне раслаучы паспорт мәгълүматлары сериясе, номеры, кем тарафыннан һәм кайчан бирелгән.	Шәхси имза

Гражданның инициатив төркеме вәкаләтле вәкиле _____

(имза) (Ф.И.А.и.)

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибе турындагы нигезләмәгә 3 нче кушымта

ХАЛЫК ТЫҢЛАУЛАРЫНЫҢ ЯЗЫЛУ БИТЕ

« _____ » соравы буенча.

Без, түбәндәгеләр, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ халкы инициативасы белән _____ мәсьәләсе буенча гавами тыңлаулар үткәрүне хуплыйбыз:

« _____ »

_____»

N т/б	Фамилиясе, исеме, атасының исеме һәм туган елы (18 яшендә-туу көне һәм ае)	Яшәү урыны адресы	Шәхесне раслаучы паспорт мәгълүматлары сериясе, номеры, кем тарафыннан һәм кайчан бирелгән.	Шәхси имза	N т/б

Язылу кәгазен таныклайм:

(имза жыйган затның фамилиясе, исеме, атасының исеме, паспортының яисә граждан паспортын алмаштыручы документының сериясе, номеры һәм бирү датасы, аны биргән органның исеме яисә коды, яшәү урыны адресы, аның имзасы һәм аны кую датасы).

Гражданнарның инициатив төркеме вәкаләтле вәкиле _____

(имза) (Ф.И.А.и)

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____
авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм үткәру тәртибе турындагы нигезләмәгә 4 нче кушымта

ХАЛЫК ТЫҢЛАУЛАРЫНЫҢ ЯЗЫЛУ БИТЛӘРЕН ТИКШЕРҮ БЕРКЕТМӘСЕ

« _____

_____» сорагы буенча.

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ авыл жирлеге Советына тәкъдим ителгән гавами тыңлаулар үткәру инициативасын хуплаучы гражданнар саны _____.

Сайлаучылар имзалары тикшерелде _____, алар арасыннан гамәлдә түгел дип билгеләнде: _____ түбәндәге сәбәпләр буенча:

_____.

Гамәлдә булмаган имзалар саны - _____.

Советка тәкъдим ителгән фактта язылган дәрәс имзалар тәшкил иткән гомуми саны _____.

Эшче төркем житәкчесе _____

(имза) (Ф.И.А.и.)

Эшче төркем әгъзалары _____

(имза) (Ф.И.А.и.)

(имза) (Ф.И.А.и.)

(дата, вакыт)

Гражданнарның инициатив төркеме вәкаләтле вәкиле _____
(имза) (Ф.И.А.и.)

Гражданнарның инициатив төркем секретаре _____
(имза) (Ф.И.А.и.)

Татарстан Республикасы Мәслим
муниципаль районы _____
авыл жирлегендә гавами
тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибе
турындагы нигезләмәгә 5 нче кушымта

ГАВАМИ ТЫҢЛАУЛАР БЕРКЕТМӘСЕ

"__" _____ 20__ ел _____

_____ инициативасы буенча гавами тыңлаулар билгеләнде.

_____ (муниципаль хокукый акт)

(дата) ____ N _____ (муниципаль хокукый акт исеме)

басылган (халыкка житкерелгән): _____

адресы: _____

_____ (уздыру датасы)

Оештыру комитеты: _____

Катнаштылар: _____

Рәис: _____

Секретарь: _____

Экспертлар: _____

Гавами тыңлауларда катнашучылар: (теркәлгән катнашучылар саны)

Гавами тыңлауларда катнашучылар: _____ (Ф.И.А.и.)

Тыңладылар:

1. _____ (Ф.И.А.и.)

2. _____ (Ф.И.А.и.)

3. _____ (Ф.И.А.и.)

Телдән һәм язма рәвештә кертелгән тәкъдимнәр саны _____, шул исәптән:

N т/б	Тәкъдимнәр	Гариза бирүче

Гавами тыңлаулар рәисе _____ (имза) (Ф.И.А.и.)

Гавами тыңлаулар секретаре _____ (имза) (Ф.И.А.и.)

Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы _____ авыл жирлегендә гавами тыңлауларны оештыру һәм үткәру тәртибе турындагы нигезләмәгә 6 нчы кушымта

ГАВАМИ ТЫҢЛАУЛАР НӘТИҖӘЛӘРЕ ТУРЫНДА БӘЯЛӘМӘ

" ____ " _____ 20__ ел _____

_____ инициативасы буенча гавами тыңлаулар билгеләнде.

(муниципаль хокукый акт)

(дата) N _____

(муниципаль хокукый акт исеме)

басылган (халыкка житкерелгән): _____

адресы: _____

(уздыру датасы)

Гавами тыңлауларга чыгарыла торган сорау (сорулар) _____

Гавами тыңлаулар үткәру инициаторы _____

Халык тыңлауларын үткәру датасы, вакыты һәм урыны _____

Гавами тыңлаулар үткәргән оештыру комитеты _____

Гавами тыңлауларда катнашучылар, шул исәптән чыгыш ясау хокукына ия булучылар турында мәгълүмат

Гавами тыңлауларга чыгарылган жирле әһәмияттәге мәсьәләне (мәсьәләләрне) хәл итү буенча тәкъдимнәрнең бердәм исемлеге:

Фикер алышуга чыгарылган сорулар		Экспертлар һәм катнашучыларның тәкъдимнәре		Тәкъдимнәр кертелде, хупланды	Искәрмә
N т/б	мәсьәләнең формулировкасы яки проектның исеме	N т/б	тәкъдим тексти	Катнашучы эксперт Ф. И. А.и.)	
1		1.1			
		1.2			
2		2.1			
		2.2			
3		3.1			
		3.2			

Жирле әһәмияттәге мәсьәләне хәл итүнең йомгаклау варианты: _____

Гавами тыңлауларда катнашучыларның тавыш бирү нәтижәләре:

риза _____ (кеше)